

LA GUERRA DE
SUCCESSIÓ AL
MONTSENY.
ANYS 1713-1714

JOAN PORTALS

ANTECEDENTS

La successió del rei Carles II a la monarquia hispana

Quan l'any 1700 va morir Carles II, es va iniciar un plet successori que no tan sols va afectar les terres hispanes, sinó que va implicar plenament les potències europees, que es van veure immerses en una guerra que va durar més d'una dècada. El testament fet a darrera hora pel monarca a favor de Felip d'Anjou, nét del rei de França Lluís XIV i de M. Teresa, filla de Felip IV de Castella, no va servir per evitar el conflicte, ja que el que estava en joc a Europa era l'equilibri general de forces entre França i l'Imperi austríac, amb l'activa presència de la Gran Bretanya i Holanda, temoroses de l'hegemonia francesa.

Aprofitant l'ocasió que se li oferia, el 16 de novembre d'aquell mateix any 1700, a Versalles, Lluís XIV s'apressava a nomenar rei d'Espanya el jove Felip V de Borbó, cosa que provocà la resposta immediata de l'emperador Leopold I, el qual impugnà la legalitat de la successió tot proclamant el millor dret del seu fill segon, Carles d'Àustria.

Malgrat tot, el 18 de febrer de 1701 Felip feia la seva entrada a Madrid i era proclamat rei de Castella amb el nom de Felip V. Un mes abans, però, tot just traspassada la frontera francesa, havia fet una llista de nomenaments, entre ells el de virrei de Catalunya a favor del comte de Palma, decisió que no fou acceptada per la Generalitat ni pel Consell de Cent barceloní, que consideraven il·legal un nomenament fet abans de jurar els privilegis i constitucions de Catalunya. El rei va tallar en sec la discussió, arrestant els delegats que li anaven a comunicar la decisió i comminant a acceptar el nomenament del virrei amb paraules prou explícites: «*Y así espero, que sin otra réplica (que no se admitirá sobre esto) recibiréis al conde (si ya no lo hubierais hecho) al ejercicio de sus cargos, que así es mi voluntad*».¹

Després d'aquesta primera topada amb les institucions del país, Felip es traslladà a Barcelona, on va jurar les Constitucions i va ser proclamat rei de Catalunya amb el nom de Felip IV. Tot seguit, el 12 d'octubre de 1701 inicià Corts, que duraren fins al 14 de gener de l'any següent i aprovaren algunes constitucions favorables a Catalunya a canvi d'un important donatiu al nou rei. No mancaren tampoc les friccions entre el monarca i els braços representats a

les Corts, degudes als intents d'eixamplament de la base social d'aquestes. Els seus intents van ser, però, ràpidament frenats en rebutjar-se la representació de diversos llocs reials, entre els quals hi havia Cardedeu, Tona i Vilamajor. Malgrat les aparences i el jurament de fidelitat al nou rei, aquest era rebutjat per bona part dels súbdits i dels qui els representaven.

El final de les Corts el van precipitar els moviments de les potències europees, que el setembre de 1701 havien constituït la Gran Aliança de l'Haia, entre Gran Bretanya, Holanda i l'Imperi, que propugnava com a candidat al tron l'arxiduc Carles, fill de l'emperador Leopold i nét de la infanta Maria, filla de Felip III de Castella. Pocs mesos després, pel març de 1702, els aliats declaren la guerra a Felip V i a França, una guerra que un diccionari militar francès de mitjan segle XIX defineix com «*sorte de guerre française nommée de la succession d'Espagne*». L'any següent, el 1703, Portugal entra també a la Gran Aliança i l'emperador proclama l'arxiduc Carles rei d'Espanya a Viena. El desembarcament d'aquest a Lisboa el 1704 significa l'inici de la guerra en territori hispànic.

Catalunya pren posició en la guerra

La presència d'un estol davant Barcelona comandat pel príncep Jordi de Darmstadt, darrer lloctinent de Catalunya en el regnat de Carles II, que havia estat destituït per Felip V i era un personatge molt popular a tot el país, va provocar una suposada conspiració a favor de l'arxiduc, protagonitzada per pagesos i gent de muntanya arribats a Barcelona des de Girona, Vic i el Vallès, i combatuda pel virrei Velasco aquell mateix any 1704.

Dia a dia, els greuges s'anaven acumulant: tales arbitràries d'arbres ordenades pel virrei, expulsions de ciutadans, violacions de correspondència, persecucions de persones considerades desafectes a les noves autoritats... Com a resposta, una petició del rei perquè li fossin mobilitzats dos terços d'infanteria fou refusada i, com a contrapartida, una ordre reial va disposar que no fossin pagats alguns impostos que percebia la Generalitat.

El país s'anava alineant amb els bàndols en guerra. Els pagesos, negociants, botiguers i fabricants enriquits (alguns d'ells ennoblits o emparentats amb la petita noblesa), que controlaven els òrgans decisius de govern (Consell de Cent i Generalitat) i procedien majoritàriament de la plana de Vic i del Penedès, eren partidaris de l'arxiduc austríac, representant d'un imperialisme descentralitzat i que en la seva propaganda es cuidava d'exaltar els furs i les llibertats del país.

L'alta noblesa del Principat, poc més de mitja dotzena de famílies que dominaven més de 400 localitats, era majoritàriament partidària de Felip V; entre ells, i com a destacats, hi havia el marquès d'Aitona i el duc de Cardona.

No cal dir que el nét de Lluís XIV representava el centralisme i l'absolutisme que aleshores imperaven a la veïna cort francesa.

Pel que fa al clergat, s'alineà generalment amb la causa austriacista, fins i tot a nivell episcopal, com va ser el cas del bisbe de Barcelona, fra Benet Sala, que va ser arrestat i exiliat a Avinyó. La baixa clerecia, sobretot els rectors de poble, exerciren també un important paper a favor de la causa de l'arxiduc. Entre aquests, cal destacar l'actuació de tres rectors que van exercir el seu ministeri en parròquies montsenyenes o de l'entorn més proper a la muntanya: Ramon Puig i Sorribes, que va ser rector d'Arbúcies (abans de l'any 1700) i de Tona; Francesc Ferrer, que va ser-ho de Viladrau, i Francesc Pujals i Blanch –bon amic del general Josep Moragues, del qual va presidir el casament amb Cecília Regàs d'Arbúcies–, que va ser rector d'Arbúcies entre 1700 i 1713.

Aquest darrer portava una mena de dietari en el qual, a més d'anotar les misses i els actes litúrgics que s'oficiaven a la parròquia, deixava escrits els esdeveniments més importants que passaven a Arbúcies. D'algunes de les seves anotacions, transcrits per Joan Illa en una obra que abasta la història del poble, titulada *Arbúcies: Del feudalisme a l'Edat Moderna*, se'n desprenen les preferències dels eclesiàstics per l'arxiduc Carles. Vegem-ho: «26 de febrer de 1707, lo rector es anat ha Gerona per quan lo Sr. V.G. de Puig y lo Sr. V.G. Gallart me avian enviada una carta, que lo dia 27 me trobàs en Gerona y an fet un pido voluntari per pagar los soldats de Gerona a favor de nostre Rey Carlos 3 que Déu Guarde y he promès 11 lliures s. son satisfet».

Aquesta diligència en el pagament no era tan evident quan es tractava de pagar un donatiu que el rei Borbó exigia l'any 1703: «25 d'octubre de 1703 son vinguts los Srs. Jurats, so és Joan Duran de la vila y Pere Fogueres de Montsoliu ab el notari y me han presentada una carta del Sr. Vaguer de Gerona, dient-me que pagàs 19 lliures del donatiu del Rey que Déu Guarda, y jo he respost que estava a punt y aparellat per pagar lo que mon superior me manaria, y si no he pagat es estat per causa de un mandat de mon superior [...]».

Una anotació del 23 de setembre de 1711 és també prou explícita de les simpaties d'aquell rector: «la missa major, offici de pregàrias amb lo SSm. patent, son estades per suplicar ha Nostre Senyor, nos done felís succés ha las armas de nos. Sr. Rey Carlos 3, donant-nos la sua divina Gràtia».

La por que hi havia al poble per la presència a la vila de tropes franceses és evident en dues anotacions d'aquell mateix any. Així, diu que el Dimecres de Cendra «no se predica per causa de la alarma tan gran u agué de los francesos», i el 15 de març, diumenge, «no s'ha dit offici de Minerva, por quant tota la plata estava retirada per la por dels francesos».

Reprement el fil de l'evolució de la guerra al Principat, a la primavera de 1705 l'agitació era intensa, sobretot a la plana de Vic, on el poder del virrei arribava amb més dificultat que a Barcelona, i es produïren els primers moviments

armats i les primeres violències, sense oblidar, però, els contactes amb el bàndol aliat, protagonitzats principalment per Antoni de Peguera, d'una família noble del Penedès, i per Domènec Perera, de Vic. Aquest darrer actuava amb el suport de vuit prohoms vigatans: Francesc Macià (a) *Bac de Roda*, Jaume Puig de Perafita, Josep Moragues, Antoni i Francesc Puig i Sorribes, Josep Anton Martí, Carles Regàs i Antoni Cortada.

Els contactes amb el govern anglès per negociar la incorporació de Catalunya al bàndol aliat fructificaren el 20 de juny de 1705, data en què va ser signat l'anomenat pacte de Gènova entre els aliats i els representants catalans. Els punts principals del pacte eren els següents: Anglaterra es comprometia a desembarcar 8.000 infants i 2.000 soldats de cavalleria a Catalunya, i a lliurar 12.000 fusells amb les municions corresponents per equipar les forces catalanes; Catalunya, per la seva banda, s'obligava a reclutar 6.000 soldats que s'unirien a les forces aliades i reconeixia com a sobirà l'arxiduc Carles. Aquest prometia jurar les constitucions i els privilegis del país.

És cert que ja des de 1704 voluntaris catalans actuaven al costat de les tropes aliades en diverses accions de guerra i que quan l'esquadra aliada va tornar a presentar-se davant de Barcelona amb l'arxiduc l'agost de 1705, la ciutat quedà pràcticament bloquejada entre aquella i els miquelets i sometents que es movien per la banda de muntanya en partides que s'anaven multiplicant. Però tant el consistori barceloní com els d'altres poblacions es mantenien de moment fidels a Felip V o, com a molt, adoptaven una postura prudent i expectativa.

La indefinició, però, va durar ben poc. La *revolta dels vigatans* va servir per preparar el terreny a un aixecament generalitzat del país que va tenir la seva confirmació en l'esmentat pacte de Gènova, preludi de la rendició de Barcelona als aliats el mes d'octubre de 1705. Un mes més tard l'arxiduc feia la seva entrada solemne a la ciutat, des d'on dirigiria les operacions de guerra.

Simultàniament, va intentar reforçar la seva vinculació institucional amb el país convocant (com abans havia fet el seu oponent) unes Corts, que van estar reunides des de desembre de 1705 fins a març de 1706 i que, encara que van aprovar alguns capítols i constitucions favorables als catalans, tampoc no van respondre a les expectatives posades en el pretendent austríac, ja que van generar, com a contrapartida, un increment de la pressió fiscal. De fet, més enllà del que a primera vista pogués semblar, l'adhesió del país a la causa de l'arxiduc no va ser pas unànime ni incondicional.

Encara que es fa difícil treure conclusions generals, per culpa de la destrucció (sovint voluntària, a causa del temor a les represàlies) de bona part de la documentació municipal de l'època, sembla que en la propagació de la causa austriacista tingueren un paper molt actiu minories d'activistes que el virrei Velasco, a finals d'agost de 1705, descriu en la seva manera d'actuar: «*El modo que tienen estos hombres de tomar obediencias es entrarse en los lugarcillos con 100 o 200*

CONSTITVCTIONS,
CAPITOLS, Y ACTES DE CORT,
FETAS, Y ATORGATS,
PER LA S. C. R. MAGESTAT
DEL REY NOSTRE SENYOR
DON FELIP IV.
DE ARAGÓ, Y V. DE CASTELLA,
COMTE DE BARCELONA, &c.

EN LA PRIMERA CORT, CELEBRADA ALS
Cathalans, en la Ciutat de Barcelona, en lo Monastir de Sant
Francesch, en los anys 1701. y 1702.

Per manament dels nobles Illustres, y Fidelesse Senyors Diputats, y Oydors de Comptes,
Estampadas,

EN BARCELONA:

En la Estampa de Rafel Figueró, al carrer dels Cotoners,
Any 1702.

*Constitucions, capítols i actes de les
Corts de Barcelona tingudes a
l'octubre de 1701 per Felip d'Anjou
com a Felip IV de Catalunya-Aragó*

*hombres armados diciendo Viva Carlos Tercero, y el miedo junto con la buena inclinación
es causa que en ninguna parte hallen resistencia [...]».²*

De fet, les crides al servei militar fetes els anys 1706 i 1707 trobaven sovint greus dificultats, com subratlla J. M. Torras Ribé. el qual posa l'exemple de Blanes, on «el reclutament de soldats per part de les autoritats austriacistes s'hagué de realitzar pel sistema expeditiu d'acordonar la plaça del poble en sortir de la missa del diumenge».³ A vegades, també s'intenta substituir el reclutament directe per la imposició d'un «donatiu» de guerra que ajudi al reclutament de voluntaris. A poc a poc, però, es van estructurant regiments de voluntaris, com és el cas dels regiments de Nebot, Subies, Moragues i Aragó, formats per uns 300 homes cadascun, i dels regiments de fusellers de muntanya, com els de Clavell, Japot i Ferrer. Aquests regiments intervenen al costat de les tropes aliades que es mouen també pel país.

Si repassem la no gaire abundant documentació parroquial d'aquells anys que encara es conserva dels pobles d'una i altra banda del Montseny, trobem rastres de la presència a la zona d'aquells regiments. A Seva, per exemple, el 24 de juny de 1705 s'anota l'òbit de Ludovici de Sella, sergent major d'un batalló

del regiment de Subies, mort al mas Rovira de la quadra de Terrasola. A Sant Celoni, a finals de desembre de 1711, Joan Escalas, un soldat de cavalleria del mateix regiment de Subies, apareix en la inscripció del baptisme d'un fill seu, i en la mateixa inscripció hi trobem actuant com a padrí un sergent del mateix regiment, natural de Nàpols. El mateix mes i any, el llibre de baptismes de Sant Celoni registra la presència d'un soldat napolità del regiment de dragons reials, pare d'una nena que es bateja. També a Sant Celoni l'11 d'agost de 1711 s'inscriu el matrimoni de Joan Torriani, tambor major del regiment de Granada, fill d'un pagès natural del regne de Milà, amb la vídua d'un cap d'esquadra milanès, filla també del regne de Milà. El tres casos són indicatius d'una presència estable dels soldats a la vila, la majoria provinents de la península Itàlica, presència que es deuria mantenir fins a la retirada de les tropes imperials favorables a l'arxiduc.

Al diari del rector Pujals d'Arbúcies, que abans hem esmentat, figura també una anotació en relació amb la presència de tropes a la vila: «En la tardor de 1712 s'ha instal·lat en una casa, l'hospital pels soldats del Regiment de Borbó. En el llibre d'òbits de la parròquia d'Arbúcies, hi consten que s'ha donat sepultura a dos soldats alemanys: Cristòfol Enray i Mateu Sisli, tots dos d'aquest regiment esmentat».

A Sant Pere de Vilamajor, el mes de març de 1713, mor un altre soldat del regiment de Subies, anomenat Martí Mitjansech. Una altra inscripció ens indica que el mes de gener de 1712 el regiment de Japot es trobava també actiu a Vilamajor, ja que amb dos dies de diferència hi moren dos dels seus soldats. En aquests casos es tractaria segurament de morts en accions de guerra més que de presència estable de tropes, ja que a les darreries de la guerra a Vilamajor es presenten tropes castellanques al camí de la Garriga a Sant Celoni.

Encara que la rendició de Barcelona a l'arxiduc Carles havia comportat la teòrica rendició de tot el Principat, i que representants de diverses poblacions i comarques anaven retent-li homenatge, sovint va ser necessari guanyar el territori per les armes ja que, a partir de 1706, Felip V va fer també acte de presència en terres catalanes i la confrontació entre dos exèrcits, amb alternatives diverses, es va estendre per tot el país.

Canvi en el panorama internacional. De la mort de l'emperador a la Junta de Braços del 30 de juny de 1713

La mort de l'emperador Josep, que va provocar que la corona imperial passés al seu germà, l'arxiduc Carles, va ser el principi del final de la guerra. Les potències aliades variaren radicalment de posició davant la nova situació política europea, ja que temien més la potència d'un Imperi reforçat i ampliat

en els seus límits territorials que no pas l'antic eix que formaven les corones francesa i hispana. Ja el febrer de 1712 s'iniciava a Utrecht una conferència de pau, amb la quasi immediata suspensió de les hostilitats i consegüent firma del tractat del mateix nom l'11 de febrer de 1713, el qual garantia a Felip V el tron espanyol a canvi de la seva renúncia a la corona francesa. Catalunya, ignorada en les negociacions, va ser invitada a rendir-se, mentre el govern austríac es disposava a treure les seves forces del Principat, pactant secretament amb els borbònics el conveni que havia de permetre l'evacuació sense problemes de les tropes imperials.

Des del 30 de juny es va reunir a Barcelona una Junta de Braços en la qual el braç reial o popular havia aconseguit triplicar el nombre de representants en relació als que va enviar a les Corts de 1705-1706. Entre aquests síndics hi havia els de Cardedeu, Arbúcies i Hostalric pel que fa a poblacions de l'àrea montsenyenca. A causa de la pressió d'aquest braç popular, la Junta va votar la resistència a ultrança (per 78 vots favorables contra 45), decisió a què es va sumar el braç militar, amb l'abstenció del braç eclesiàstic i també la del Consell de Cent.

Després de les discussions hagudes, la Diputació del General va fer seu l'acord i el dia 12 de juliol va publicar: «Havent los Braços Generals lo die 6 del corrent mes aconsellat a est Consistori, resolué defensar lo Principat, no sols per mantenirse baix lo suau Domini de l'Emperador y Rey nostre senyor [...] sinò també per la conservació de las Llibertats, Privilegis y Prerrogativas dels Cathalans, que nostres Antecessors a costa de sa sanch gloriosament alcansaren, y nosaltres devem axí mateix mantenir, de las quals no se ha hagur rahó, ni en Utrech ni en lo Hospitalet [...]».

Amb paraules planeres ho explica a les seves memòries el doctor en medicina i hereu del mas Belsolell d'Arenys de Munt Francesc Belsolell de la Torre, un pagès benestant que esdevé cronista precís d'uns esdeveniments que viu en primera persona i reflecteix amb precisió: «Quan luego la ciutat de Barcelona resolgué lo defensar-se, havent per això convocats los síndics de les ciutats que se trobaven lliures com Vic, Manresa, Solsona i Mataró, i de les demás viles grans, on convocats en la Casa de la Diputació votaren o la subjeccio de Phelip Quint o prendre les armes. Prevalgué lo vot de prendre les armes, por quant lo rei no volia concedir los Privilegis de Catalunya [...] Com la ciutat de Barcelona i la Diputació reconeguessen havia de quedar la Província de mala conformitat, per això unides resolueren defensar-se».

En aquell moment, començava una nova guerra. Catalunya, abandonada pels aliats i reduïda a una tercera o quarta part del seu territori, s'enfrontava als poderosos exèrcits espanyol i francès amb les seves pròpies forces, tota vegada que les tropes imperials s'apressaven a sortir del territori i les borbòniques n'ocupaven ja una part molt considerable.

EL MONTSENY A L'ESCENARI DE L'OFENSIVA FINAL DE LA GUERRA DE SUCCESIÓ (ANYS 1713-1714)

Després de la signatura del tractat d'Utrecht (abril de 1713) i del virtual armistici entre els exèrcits imperials i borbònics, aquests es preparaven ja per a la invasió i ocupació militar de Catalunya, ocupació destinada no tan sols a sotmetre les principals places fortes (Barcelona, Cardona, Tarragona...) sinó també a posar en pràctica una sèrie de mesures coactives i violentes que asseguessin el domini de tot el país. Ho deia ja el mateix rei al duc de Pòpuli, comandant suprem de les forces espanyoles al Principat, dies abans de la signatura del tractat de pau: «*si algunos miqueletes u otra gente tubiere el bárbaro arrojo y osadía de querer defenderse [...] contra mis armas, dareis orden al comandante del cuerpo de las tropas [...] para que les haga intimar, y si no se rinden en el término de dos horas, se les pasará a todos a cuchillo, y se haga ahorcar a los que se defendieren, pues además de merecer este castigo como rebeldes obstinados y ladrones, convendrá se execute así para escarmiento de los otros*». ⁴

L'ocupació de Catalunya va ser fulminant, ja que la retirada dels imperials i l'arribada dels borbònics van ser gairebé simultànies. A finals del mes de juliol de 1713, 25.000 soldats espanyols i 7.000 de francesos estaven ja situats damunt el territori; això provocà una allau de submissió al nou ordre (com va ser el cas dels síndics de Vic, en altres temps abanderats de la resistència), ajudades per una política de coaccions i amenaces, que es feien sentir sobretot en les poblacions més petites, i pel desenvolupament d'una xarxa de confidents que informaven sobre la identitat de les persones desafectes de cada població.

Castellví, en les seves *Narraciones históricas*, crònica contemporània imprescindible per conèixer els esdeveniments, ho refereix així: «*Al entrar el Duque de Pópoli en Cataluña prosiguiendo la marcha a Barcelona las ciudades, villas y pueblos le prestaron la obediencia y la ciudad de Vic, la mas distante de la carrera, por medio de su enviado, la prestó en Igualada [...] Todas las villas y pueblos de las vecindades de Gerona la dieron al conde de Fiennes. Esta pronta sumisión de los pueblos nació de las instancias y insinuaciones de los alemanes y de la nobleza, que habiendo salido de Barcelona esparcía por el Principado que no se padecería en los bienes ni se alterarían sus Leyes y Privilegios [...] y fueron la principal causa que las armas de las Dos Coronas ocuparon desde luego sin oposición la Cataluña [...]*».

Tarragona va ser ocupada el mateix mes de juliol, després de la batalla de Torredembarra protagonitzada pel general Nebot i el brigadier Diego González, que no tardaria gaire a fer sentir el pes de la seva repressió violenta al Montseny. Després d'aquest encontre i sense cap judici previ, més de 100 persones van ser executades a la força, entre elles Segimon Aguilar de Tona i Joan Pérez de Granollers.

L'expedició del diputat Berenguer i el general Nebot

Assetjada Barcelona, a primers d'agost de 1713 la Generalitat va organitzar una operació, o més ben dit, una gran ofensiva militar, amb l'objectiu fonamental de promoure un aixecament general del país i també de reclutar forces voluntàries que permetessin situar entre dos focs l'exèrcit assaltant i, d'aquesta manera, fer inviable el manteniment del bloqueig de la ciutat. Aquesta expedició fou comandada pel diputat militar Antoni de Berenguer i pel general Rafel Nebot i, encara que el seu resultat va ser un absolut fracàs, la seguirem amb un cert detall perquè en bona part va tenir per escenari el Montseny i la seva zona d'influència. A més, un dels seus objectius col·laterals era intentar l'ocupació de la plaça i el castell d'Hostalric, en el moment en què fos abandonat per les tropes imperials en retirada.

L'expedició es va iniciar a Barcelona el dia 9 d'agost, amb la participació de 47 embarcacions, les quals després de trencar el bloqueig de la flota francesa es dirigiren cap a Arenys de Mar, on desembarcaren les forces d'infanteria i cavalleria que transportaven i on se'ls uniren un bon nombre de voluntaris i fusellers dels que en aquells dies corrien més o menys descontrolats pel país.

Després d'uns primers moments dedicats a jugar al gat i a la rata amb els destacaments borbònics que defensaven Mataró i de diversos enfrontaments armats per la costa i per la banda de Caldetes, Llavaneres i Sant Vicenç de Montalt, Nebot no es va decidir a atacar la ciutat de Mataró, que era la base des de la qual s'abastia l'exèrcit borbònic que assetjava Barcelona. El dia 14 d'agost, en canvi, el diputat militar va iniciar la marxa en direcció a Hostalric a fi d'aconseguir l'entrega de la plaça en el moment en què fos evacuada per les tropes imperials del coronel Marulli que encara la guardaven. No tan sols no ho va aconseguir, sinó que, només tres dies més tard, el castell d'Hostalric va ser ocupat pel destacament borbònic del general Cano.

Davant l'amenaça d'un imminent atac de les tropes del comte de Fiennes, que es movien per la banda de Girona, els expedicionaris es van retirar de les proximitats d'Hostalric. Mentre Nebot es va dirigir primer a Arbúcies, i més tard a Sant Celoni i Llinars, el diputat Berenguer anà en direcció a Vic per intentar crear-hi un nou nucli de resistència, intent en el qual va fracassar a causa de la desmoralització dels síndics de la ciutat i de la poca força de les partides rebels de Bach, Mas de Roda i Regàs que operaven per les muntanyes properes. Al contrari, va ser el general espanyol Feliciano de Bracamonte qui poc després va tenir la satisfacció de prendre possessió de la ciutat de Vic, l'antic nucli fort de l'alçament català.

Per altra banda, les partides comandades per Nebot, a les quals s'havien incorporat les del coronel Ermengol Amill, perseguides sempre pel destacament de Bracamonte, passaren de la Garriga a Vilamajor i, després, a Sant Esteve de

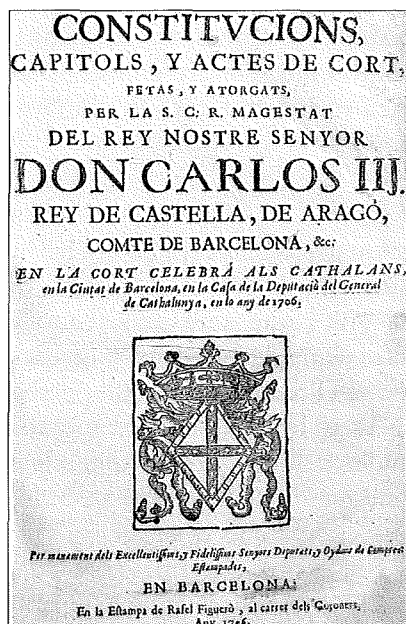
Palautordera, on van pernoctar el dia 6 de setembre abans de desplaçar-se en direcció a les muntanyes del Montseny. Mentrestant, Bracamonte, que havia arribat ja a Vilamajor el dia 7, desistí de seguir-les perquè els camins de muntanya dificultaven molt el pas del seu destacament.

El diputat militar Berenguer, per la seva banda, com hem dit abans, havia hagut de desistir d'arribar fins a la ciutat de Vic perquè ja estava ocupada i es va quedar a Viladrau, no lluny de destacaments enemics que es trobaven a Centelles i a Seva. Pensant Bracamonte que l'única sortida de les tropes del diputat militar era marxar en direcció a la costa, des de Vilamajor es dirigí a Sant Celoni, va fer ocupar la Batllòria i va ordenar la vigilància del coll de Sant Marçal i dels accessos a la Calma des de Collformic. En definitiva, van ser unes setmanes en què gairebé tots i cadascun dels pobles montsenyencs sofriren de ple la guerra, amb l'anar i venir d'uns i altres, perseguits i perseguidors, que obligaven sovint els habitants a fugir a la muntanya per resguardar-se dels saqueigs dels perseguits i, immediatament, de les represàlies dels perseguidors. Hi ha constància documental que gairebé tots els pobles del Montseny per on es mogueren les tropes de Nebot van sofrir les ires dels destacaments borbònics de Bracamonte que el perseguien; així, per exemple, Palautordera, Montseny, Viladrau i Arbúcies veieren cremar no poques cases.

Era evident que aquesta situació es produïa, com explica Josep M. Torras Ribé en l'obra *Felip V, comte de Catalunya*, perquè «els combatents catalans havien de viure sobre el terreny a costa de les collites dels pagesos, els quals seguidament es veien colpits de manera inexorable pels actes de represàlia indiscriminada aplicats per les tropes borbòniques contra els habitants de la ruralia, que eran acusats de connivència amb els insurgents i de no haver col·laborat suficientment en la persecució dels revoltats».

Ho resumeix prou bé Francesc Belsolell en les memòries que anteriorment esmentàvem quan, després de fer un repàs de les anades i vingudes d'uns i d'altres, acaba: «D'eixa manera seguiren la meitat de Catalunya los uns tras dels altres, lo que fou en grandíssim detriment i dany per la terra». També altres fonts de l'època (*Annals Consulars III*, foli 124) són prou explícites: «Los destacaments enemichs feyan se cremassen molts llochs, y entre altres Manresa, Cellent, Viladrau, Castelltersol, Arbucias y altres, abrassant-se Catalunya tota». I un autor anglès contemporani dels fets, Baker, en la seva *The Deplorable History of the Catalans* comenta: «el Principat de Catalunya està sent desolat pels destacaments dels generals Bracamonte i Fiennes, que en la persecució del general Nebot han destruït totes les petites poblacions i ciutats on el general s'ha refugiat; els soldats no s'han estat de saquejar les esglésies i els altars, ni de cometre tota mena de desordres». I és de lamentar que la migradesa de dades dels arxius locals, tant eclesiàstics com de les diferents universitats, no ens permeti tenir més informació del que aquella expedició va significar per a tots i cadascun del pobles del

*Constitucions, capítols i actes de les
Corts de Barcelona celebrades per
l'arxiduc Carles els anys 1705-1706*

Montseny, abans que finalitzés d'una manera llastimosa en abandonar els seus caps molts dels voluntaris que els havien fet costat, mentre ells fugien per mar i cercaven refugi a Barcelona.

Alguns d'aquests voluntaris abandonats a la seva sort van poder refugiar-se al castell de Cardona, després de travessar amb penes i treballs un extens territori. D'altres van engruixir les partides del marquès de Poal, d'Ermengol Amill i d'altres capitosts de la resistència, mentre no pocs eren penjats a la forca en el lloc mateix en què tenien lloc les operacions militars, seguint les ordres del duc de Pòpuli, que manava als seus subordinats «exterminar lo restante de estos canallas que infestan el país». Alguns dels homes d'aquestes partides, que havien fugit en direcció a Viladrau i Espinelves, van ser també penjats a la forca com diu un informe borbònic d'aquells dies: «no quedan mas de unos trescientos de estos rebeldes, que se han ido asia Viladrau y Espinelvas y se han dividido en pequeñas partidas [...] pasando de 200 los sediciosos que murieron en este encuentro y espero será del agrado de V.M. se practique ahora este castigo [...] de ahorcarse este género de gentes, que por tantas causas lo tienen merecido, para que sirva de escarmiento y exemplo».⁵

La revolta del país el gener de 1714

Malgrat el fracàs de l'expedició que acabem de descriure, persistien a tot el territori les accions guerrilleres de partides insurgents de diferents caps

(Amill, Moragues, els germans Desvalls, etc.) que obligaven les tropes borbòniques a romandre en estat d'alerta permanent i a mantenir destacaments i guarnicions militars en nombroses viles i poblacions, com també en els llocs d'importància estratègica.

Als pobles del Montseny que han conservat documentació de l'època (que malauradament no són tots), trobem referències d'alguns fets que són prou explícits de quina era la situació. Així, el Llibre del Comú d'Arbúcies, en una acta datada el 6 de gener de 1714, ens confirma la presència de tropes a la vila i que amb aquest motiu es va aprovar una talla de 300 lliures de Barcelona destinades a pagar les despeses ocasionades pels soldats allotjats. I en el Llibre d'Òbits de la parròquia, entre les partides de 21 i 23 de gener de 1714, es troba la següent anotació: «En estos dies pròxims passats s'enterraren molts soldats que moriren a les escopetades. No en sabérem els noms». Més endavant ens referirem amb detall a aquesta acció guerrillera protagonitzada per combatents d'Arbúcies, Viladrau, Espinelves i Sant Hilari.

Algunes inscripcions de baptismes de l'Arxiu Parroquial de Sant Celoni, corresponents als anys 1713 i 1714, ens confirmen la presència estable a la vila de soldats francesos del regiment de Sanzay, que havien substituït un destacament de soldats alemanys i italians que també s'havien allotjat a la vila abans d'evacuar el país.

A l'Arxiu Diocesà de Vic, que conserva alguns llibres sacramentals procedents de la parròquia del Brull, en el llibre D-2 (1693-1835) d'aquesta parròquia podem llegir dues inscripcions datades a principis d'aquell any 1714 i una del mes de juny del mateix any, prou il·lustratives. La primera, de 23 de gener, correspon a la defunció de Marta Benet, natural de la parròquia de Sant Andreu de Tona, que va morir trobant-se refugiada al mas la Sala del Brull («*qua tempora magnarum tribulationem sive disturbium recesserat mansum de la Sala par. El Brull ibique inopinate anima Deo reddit [...]*»). Una altra, de 14 de febrer, ens informa que una dona natural de Taradell, Anna Sidrorum, va morir trobant-se refugiada al mas el Solà del Brull. I una inscripció de 6 de juny d'aquell mateix any correspon a l'òbit de Martí Estrany, un jove de Viladrau, que morí de «vàries ferides d'escopetades infligides pels soldats en temps que hi havia a Catalunya extraordinàries dissensions i tribulacions».

Una altra referència documental de les accions guerrilleres que algunes partides, a vegades molt poc nombroses, duïen a terme en tot el territori la trobem també a l'arxiu parroquial de Sant Celoni, on podem llegir el següent document: «*Gerónimo Planellas, DOY FE, a 29 de noviembre de 1713, que hallándome en esta villa de Sant Celoni con una orden de hacer conducir la paja a Mataró, sucedió que algunos sediciosos salieron al camino real de Trentapasses del término de Vallgorguina a media hora del pueblo de Sant Celoni donde hurtaron y rieron dos vivenderos franceses que pasaban desde el campo de Barcelona a la parte de Gerona y*

que luego que se supo en esta villa el fracaso se repicó la campana y se levantó el somatén con los dos jurados y moradores de la villa y yo con los Dragones salí hasta donde sucedió el hurto con dichos jurados y somatén y habiéndonos informado con algunos pastores que hallamos nos dijeron que aria dos horas y media que habian sentido dos tiros y dos hombres que huían por la montaña arriba hacia la parte de Villalba y viendo que ya era tarde y no poder lograr cosa del servicio me volví con mis Dragones, jurados y somatén donde han recogido los dichos jurados a los heridos con mucha caridad y han hecho dichos jurados todas las diligencias posibles no obstante no haber sucedido el fracaso en su término y así lo firmo en dicha villa, fecha y año». Aquest text ens permet confirmar, a més, la confiscació de la palla a tot el territori amb destí a Mataró, que era el centre de proveïment de les tropes que assetjaven la ciutat de Barcelona, així com la delicada posició dels jurats de les viles i pobles, els quals, com veurem més endavant, es movien entre dos focs.

La contribució de guerra («les quinzenades»)

En aquest context, i preveient que la guerra podia allargar-se davant la realitat que el territori no estava encara ni de bon tros pacificat, l'estat major borbònic es va plantejar que calia vetllar per la supervivència i la intendència de les seves tropes durant l'hivern que anava a començar i que, per atendre-les, no hi havia altre remei que exigir contribucions extraordinàries als pobles.

Basant-se en la idea que calia prevenir qualsevol desordre provocat per unes tropes descontentes que haurien de sobreviure a costa dels habitants del territori, el 2 de desembre de 1713 es comunicava una ordre al duc de Pòpuli en els termes següents: «*La benignidad a que el Rey a tenido por bien de dar tiempo a los reveldes de Barcelona para arrepentirse de su revelion y aprovecharse de la Real Clemencia de su Magestad, a sus pendido de tal suerte las operaciones de la última campaña, que se alla su Magestad obligado a hazer inberrar eb Cataluña todas las tropas destinadas a hazer el Sitio de Barcelona, que consistiendo en el número de ciento veinte y tres Vatallones y ciento y tres Esquadrones, considera su Magestad seria de suma carga a los pueblos del Principado, si no se diese a ello Providencia, a que su Magestad se halla tanto mas inclinado quanto està ynformado del desorden que este considerable número de tropas cometeria si las fuese permitido tomar en especia su subsistencia del mismo país durante el presente quartel de Imbierno, y sobre todo poque para subvenir a la crecida cantidad de cevada que será necesario proveer, la carestís de ella que se llegaria a experimentar bien presto reduciria este género al precio más exorbitante, por cuias consideraciones y motibos ha resuelto Su Magestad y oredena que solamente se exija en dinero en ese Principado, por razón del presente quartel de Imbierno, la suma que importare el número de raciones que estas tropas consumieren, según la repartición que se à de hazer por el Superintendente Don Joseph Patiño e imponer por Vuecencia, que sien-*

do la intención de Su Magestad que esta imposición se pague en tres terceras partes yguales, la primera durante el presente mes de Diziembre, la segunda en el de Henero, y la tercera en el de Febrero siguientes, mediante lo qual proibe Su Magestad a todos los Ofiziales Generales y particulares, y a todos los soldados de Infanteria, Cavalleria y Dragones el exigir de sus Patronos otro cosa que el simple cubierto, la leña y luz y paja, ordenando Su Magestad a Vucencia y al Superintendente Don Joseph Patiño lo hagan imbiolablemente observar así y castigar mui seberamente a los que contrabinieren a ello, todo lo cual participo a Vucencia de orden de Su Magestad para que lo tenga entendido , y de acuerdo con el Superintendente Don Joseph Patiño, a quien se previene de esta resolución, la haga Vucencia publicar y observar en ese Principado [...]».⁶

Patiño, seguint les instruccions rebudes, va posar d'immediat en marxa un estudi per repartir la contribució, tot i que –sembla– ell era el primer a considerar que aquella contribució ni era oportuna ni s'ajustava a les possibilitats econòmiques dels obligats a pagar, i seguidament va donar l'ordre de pagament que amb data d'11 de desembre de 1713 va ser enviada a totes les poblacions del país. Castellví, a les *Narracions històriques* abans esmentades, reproduïx el text íntegre que es va enviar a un lloc concret (Fontanet i Fenollosa) i que era pràcticament igual per a totes les viles i poblacions del país. En el cas de Sant Celoni hem pogut també accedir a l'ordre enviada a aquesta vila i és idèntica, a excepció de la quantitat per recaptar i del lloc on s'havia de fer el pagament. Diu així: «*Haviendo llegado el tiempo en que todos los años se alojan y retiran a Quartel de Invierno las tropas del Ejército [...] I siendo preciso que en una tan grande importancia del Real Servicio y del bien de todo el Principado de Cataluña ayuden los pueblos a la manutención del Ejército, se ha resuelto que las Ciudades, Villas y Lugares de él contribuyan en dinero cada mes una porción proporcionada a la posibilidad y al gasto de tan grande urgencia, especialmente con la prevención que en adelante no tendrán obligación de dar cantidad de dinero, víveres ni cosa alguna, así a los oficiales y soldados que estuvieran de guarnición [...] como a los que transitasen, sino tan solo el cubierto, leña, cama y media arroba de paja al dia por caballo [...] Mandando como se manda a los pueblos presenten relación de todo lo que han gastado y gastasen del dia de la fecha en adelante con su legítima prueba, porque, examinada y aprobada, se les admita, como se les admitirá en cuenta de la cantidad que les tocase [...] Y así la villa de Sant Celoni le toca pagar en cada mes, empezando a primero del corriente de diciembre 620 reales de a ocho, y la misma cantidad en cada uno de los dos siguientes hasta el fin de febrero, con la obligación de haber de llevar el dinero a la ciudad de Mataró en manos de Don José Matas, vecino de ella, de quien deben tomar recibo para evitar los gastos y molestias de recaudadores a los pueblos, advirtiéndole que si no fuese puntual el pago de dicha cantidad, será preciso valerse de los medios proporcionados y eficaces contra los que fuesen resistentes en la execución de esta orden».*⁷

Església de la Costa del Montseny, que va estar a punt de ser cremada per les tropes castellanes del brigadier Diego González a principis del 1714

La documentació notarial de l'època posa de manifest que aquesta contribució («les quinzenades») era una càrrega desorbitada tant pels particulars com per les diferents universitats. Uns i altres hagueren d'endeutar-se o malvendre els seus béns i els municipis van haver de recórrer sovint als censals per deslliurar-se de la presència de les tropes que coaccionaven els veïns. L'arxiu parroquial de Sant Celoni guarda documentació de la universitat de la vila en la qual consta la pressió constant que aquesta va haver de suportar davant la presència intimidatòria dels soldats del brigadier Diego González, que exigien amb tota mena de violències el pagament de les «quinzenades» i, a més, pernoctaven a la vila (en ocasions durant més d'una setmana) sense que la despesa que ocasionaven anés a compte dels pagaments. Per atendre els primers terminis, la universitat va veure's en la necessitat de manllevar 2.000 lliures, sens perjudici d'haver de recórrer a la creació d'altres censals posteriors, (que cada vegada eren més difícils d'obtenir) per disposar de més recursos, com diu una acta de 3 de maig de 1714: «Els honorables veuen els grans gastos que continuament tenen a causa dels presents treballs y no tenint diners per socorrernos com ens veurem y es força veure de manllevar diners a censal a més dels que fins ara s'han manllevat y veure qui s'obligarà en particular pues ja veuen que en nom de la Universitat no es possible trobarne faltant fiador».

L'aixecament del país, una revolta antifiscal

Tot plegat reflecteix un malestar general a tot Catalunya, malestar que s'estava covant des de l'exigència de les contribucions, i que es va concretar en una revolta popular de gran abast protagonitzada bàsicament pels pagesos que sofrien en les seves persones i en el seu patrimoni les violències dels militars com a represàlia per la negativa al pagament. Els mateixos coetanis que visqueren els fets, com és el cas de Castellví, van tenir plena consciència del caràcter antifiscal de la revolta. Ho diu així: *«los pueblos estaban preocupados por el temor de nuevos y excesivos impuestos, y peligraban no solo sus casas, pero también sus personas y algunas fueron dadas al saco de las tropas; todo el país estaba en conmoción y muchos pueblos habían tomado las armas y otros habían desamparado sus casas recogiendo a los montes [...]»*.

El que no havien aconseguit l'expedició del diputat militar i del general Nebot per intentar alleujar el setge de Barcelona, ni les crides a la defensa dels privilegis i les constitucions de Catalunya, ho va aconseguir la imposició de la contribució. Salvador Sanpere i Miquel, quan l'any 1905 va escriure la seva obra *El fin de la nación catalana*, va analitzar aquesta revolta amb un sentiment cert de tristesa i lamentació: *«No carecemos, pues, de datos para escribir esta la página más lamentable de la historia de Cataluña, no por los grandes crímenes que se cometieron y los ríos de sangre y lágrimas que corrieron, sino por el pesar que tantos daños sufridos y tantas energías malogradas no tuvieron por fin atajar, contener, diferir el paso del enemigo sobre Barcelona, ni para arrancarle de los alrededores de sus murallas, ni para conseguir con un último supremo esfuerzo salvar la libertad del país y su régimen político, sino para no pagar 10 escudos por cabeza»*.

En unes quantes setmanes l'aixecament del país va ser un fet. Va començar el dia 4 de gener de 1714 a un poble del Penedès, Sant Martí Sarroca, i va seguir per moltes comarques, especialment les de muntanya com era el cas del Montseny. I en l'àmbit d'aquest aixecament tenim constància de fets rellevants.

L'abandó dels pobles

Aquest fet és una realitat molt estesa en aquells primers moments de desconcert: la gent, a causa de la por davant la presència de destacaments militars, abandonava els pobles i fugia a la muntanya. En tenim una referència, per exemple, a les actes del Comú de Sant Celoni, on es constata que, davant l'amenaça dels destacaments repressors, la gent abandonava el poble i fugia a cercar refugi al proper Montseny. Aconseguien amb això l'efecte contrari al que pretenien, ja que aleshores la repressió violenta damunt la població era encara més gran. Per intentar evitar-ho, els jurats de la vila (encapçalats per Pau Gensana i Tomas Deulofeu, primer i segon jurat, respectivament) van ordenar que la gent no abandonés les seves cases, malgrat la presència de destacaments de soldats, sota pena de 5 lliures.

La gent de Sant Celoni tenia motius sobrats per la seva actitud, que no era pas exclusiva d'aquesta població. Ho diu Francesc Belsolell en la seva crònica, referint-se a Arenys de Munt: «la major part de la gent fugí abandonant les seves cases». I afegeix: «en este temps arribà un destacament de tres o quatre-cents cavalls i quasi altres tants infants en Sant Celoni, a on organitzaren molt gasto en aquella vila i hi penjaren un home que se digué era de Viladrau. En los pobles cercs de Sant Celoni també donaren prou gasto de pallas, grans i altres coses».

De fet, tornava a reproduir-se el que havia passat amb motiu de l'expedició de l'estiu anterior efectuada pel diputat Berenguer i el general Nebot. La revolta popular va provocar que s'incrementés en gran manera el nombre de voluntaris per enfrontar-se a les tropes dels destacaments borbònics. Ho explica també Belsolell: «Succeí que se feren molts voluntaris per tot el Principat, que ordinariament foren aquells que no tenien gaire ganes de treballar [...] Los comandants dels destacaments anaven sempre perseguint ab es tropes los voluntaris a qualsevol part que anassen i se fessen forts. Això fou la causa que se cremassen tantes viles i llocs de Catalunya [...] Això fou la causa i ocasió d'espalllar molt la terra, perquè tant los voluntaris com los destacaments anaven continuament corrent lo Principat, menjant i bevent, saquejant i cremant [...]».

L'acció d'Arbúcies

Arbúcies, per altra banda, va ser escenari d'una de les accions de guerra més importants en aquells dies, i que amb diversos matisos recullen tots els autors que, en diferents èpoques, han estudiat els fets: Castellví, Bruguera, Sampere i Miquel, Alberti, Torras Ribé... El dia 12 de gener una columna de 750 homes procedents de Mataró i Hostalric es dirigia a socórrer les forces del general Bracamonte amenaçades per l'aixecament violent d'Osona i del Lluçanès. Van fer nit a Arbúcies, on tractaren de manera despòtica la població, que va enviar immediatament avís als pobles veïns de Sant Hilari, Viladrau i Espinelves perquè vinguessin a ajudar-los.

L'endemà al matí, al Pujol (o segons altres versions, prop del Molí de les Pipes o a les penyes d'en Grau Sala), es preparà una emboscada sota les ordres d'Esteve de la Creu, un oficial del regiment de Sant Jaume, i dels paisans Francesc Puig i Isidre Pujató. Quan les tropes castellaness sortiren d'Arbúcies a primera hora del matí, van caure a la trampa que els havien preparat i, encara que van intentar defensar-se, només dos-cents homes van poder tornar a Hostalric. Les baixes foren més de cinc-centes, la majoria presoners, entre ells setanta-tres oficials, un bon nombre dels quals foren tancats al castell de Montsoriu, molt proper al lloc dels fets, i d'altres enviats al castell de Cardona.

La crema de cases a la Costa del Montseny. Enfrontaments a Mosqueroles

Un altre escenari que adquirí protagonisme, en més d'una ocasió, en aquells malaurats dies va ser la Costa del Montseny. Les memòries de Francesc Belsolell, a les quals hem hagut de recórrer tantes vegades, ens donen la primera informació en molt poques paraules: «Y la Costa del Montseny cremaren per no voler pagar lo donatiu». En aquest cas, les fonts locals són força més explícites. El llibre d'òbits de la parròquia, que precisament es va haver d'iniciar novament a finals de 1714, s'inicia amb una nota de l'ecònom Francesc Riello, franciscà, que ens explica els fets amb detall: «se feu lo llibre de Baptismes y Òbits per aversa part malmès y esquinqat lo vell en lo dia de diset de març de est mateix any de mil setcents catorze en que pujaren las tropas vuyt o noucents entre cavalleria y infanteria comandats per don Diego González a cremar, robar y saquejar est lloc de La Costa que realment cremaren, robaren y saquejaren, y de miracle casi no fou cremada esta rectoria, però si robada fins los claus de las parets. La Iglesia no, per bona atenció que tingueren al hàbit del P. Sant Francesch y suplicas repetidas vegades de un religiós que es quedà per guardar la Iglesia, casa y béns de la rectoria, la que però no pogué guardar ni preservar del total saco, sí de la crema».

La narració no pot ser més explícita i ens permet conèixer fins i tot la data dels fets, 17 de març, i l'actuació del tristament famós Diego González al capdavant d'un nombrós destacament de vuit o nou-cents homes, nombre d'efectius absolutament desproporcionat amb relació a les forces a les quals s'enfrontava i a la dispersa i reduïda població de la Costa. L'acció, doncs, no era només de represàlia per no pagar el donatiu, sinó que també devia formar part d'una operació de càstig davant l'assetjament per part dels voluntaris i fusellers del coronel Amill que rondaven per aquells indrets.

El fet el trobem explicat, anys després, en diversos documents que es conserven a l'arxiu parroquial de la Costa, entre els quals figuren diverses declaracions contingudes en el procés obert l'any 1734 a instàncies del rector Josep Bataller, que intentava refer els drets de la parròquia i els pagaments per diversos conceptes que li eren deguts, els títols originals dels quals s'havien perdut amb el saqueig de la rectoria que acabem de relatar. L'expedient va ser tramitat pel notari Jaume Surís, del terme del castell de Montclús, i conté declaracions de pagesos de la Costa i d'altres pobles veïns que confirmen els fets abans exposats, amb el matís que, segons diuen, l'església va quedar abandonada per la fugida de Riello. Aquesta versió caldria qüestionar-la ja que es dona després d'haver transcorregut vint anys dels fets i a la vista que realment ni l'església ni la rectoria van sofrir danys ni cap incendi, circumstància que ens inclina a creure la versió del franciscà. El que sí confirmen tots els testimonis és la crema de moltes cases de la parròquia.

El coll de Sant Marçal i la mateixa ermita van ser testimonis dels enfrontaments que tingueren lloc a molts indrets del Montseny a les darreries de la Guerra de Successió

Amb relació a aquells dies, el llibre d'òbits de la Costa conté una inscripció que diu: «el dia 17 de març de 1714, dia en que els castellans cremaren y saquejaren La Costa mataren a Josep Riera, de Vallfogona. El capellà del Regiment lo enterrà en el vas de Miquel Riera de Ciuret». Aquesta versió contrasta amb el que escriu, evidentment des de més lluny, Castellví, quan explica la mort a traïció de Francesc Macià (Bac de Roda) ocorreguda a Vic per ordre del general Bracamonte: «*El sujeto que hizo la traición* [que és precisament el Josep Riera a qui es refereix el llibre de la Costa] *en 14 de abril de 1714 fue herido en un reencuentro cuando los fusileros fueron a quemar la alqueria de Planes de Fogars de Montclús en Montseny. El capitán Roca, del regimiento de Armengol Amill mandó sacarle de la sepultura, ahorcarle y hacer cuartos*». Creiem que la versió exacta dels fets deuria ser que Josep Riera, que –com a confident i delator que era– acompanyava els homes de González, va morir el dia de la crema de la Costa o potser uns dies després a mans dels voluntaris en una acció a les proximitats de Can Planes de Fontmartina. La resta, més enllà de la data en què va ser desenterrat, devia ser prou certa i pròpia d'una guerra on la violència per les dues bandes era quotidiana.

Del fet que els enfrontaments eren constants en aquell context d'aixecament de la pagesia, n'és prova una altra inscripció del mateix llibre de la

Costa, que explica que el 19 de febrer anterior, «en un xoc amb els castellans» que va tenir lloc al pla de Santa Magdalena de Mosqueroles, van morir Pere Tayeda, Joan Planas i Julià Vilardell. I el mateix dia també va morir «igual», segons diu el llibre, Miquel Riera de Ciuret. En aquest enfrontament, que narra també Castellví, Diego González va perdre setanta soldats, dos capitans i cinc subalterns, mentre que la partida del coronel Amill va tenir trenta-vuit ferits i alguns morts, abans de retirar-se a les muntanyes del Montseny. A més d'aquesta acció, ben documentada, hi ha notícia d'accions dels voluntaris i d'enfrontaments violents a Vilamajor, Arbúcies, Viladrau i Espinelves.

Un ban del brigadier Diego González i una resposta dels jurats de Sant Celoni

González, a més de cremar cases i pobles, i de lluitar amb les partides aixecades a moltes comarques contra el pagament abusiu de les «quinzenades», encara tenia temps de redactar bans com el que figura a la documentació que es troba a l'arxiu parroquial de Sant Celoni i que proclama: «*Don Diego González, brigadier de los ejércitos, coronel del regimiento de Dragones, ORDENO Y MANDO: a los bayles y jurados de La Roca, Linás, Trentapasos, Palau y Sant Celoni que en todo mañana hagan componer la carretera hasta el término de Hostalrique dejándola camino para poder pasar carros. Y cada uno de los lugares será su obligación acomodar lo que corresponde a su término. Y esto se hará con la mayor diligencia y sin faltar al término que se les da, bajo pena de 500 libras que pagarán luego. Granollers, 22 junio 1714*» (amb la signatura del personatge, i una anotació que diu «*esta orden se pasará de lugar en lugar hasta Sant Celoni*»).

Amb el to d'aquesta nota es pot comprendre l'ambient de terror d'aquells moments, com reflecteix un altre ban signat en la mateixa data pel batlle Tomàs Deulofeu i els jurats de Sant Celoni, anunciant que l'endemà arribaria a la vila una partida de cavalleria per fer els honors a les tropes de Berwick i suplicant que ningú no marxés del poble i que se'ls honorés en la mesura que fos possible. Pel que fa a González, el ban recomana posar-se incondicionalment a les seves ordres per intentar satisfer-lo ja que, segons notícies que han arribat als jurats, la vila ha de pagar 3.000 lliures més i aquests procurarien que els concedís audiència «per suavitzar-lo». Acaba el ban amb un patètic «per amor de Déu, que ningú es mogui de la vila».

A finals de juliol de 1714, el país encara no estava del tot pacificat i les autoritats borbòniques –a punt d'aconseguir el seu objectiu final, la caiguda de Barcelona– insisteixen encara en l'apel·lació al terror com a mètode de submissió del país. Així, el 23 d'aquest mes el comandant de la plaça de Granollers, Don Juan de Gages, seguint instruccions del mateix mariscal Berwick, publica una ordre que envia als batlles i jurats dels pobles de la seva demarcació i que no desmereix en absolut dels bans que feia publicar Diego González. És la següent: «*Por estar avisado el señor mariscal de que los rebeldes*

*andan con órdenes de diferentes caudillos por las villas y lugares de todo el Vallés, pidiendo granos para la manutención de las tropas y canalla que tiene sublevada, se les hace saber a los bayles y Jurados como si indicio alguno se supiere suministrar grano alguno de ningún género que sea, alojamiento o el más mínimo auxilio, como asimismo pan, se pasará irremisiblemente a ejecutar la última reolución del sr. mariscal, que es SAQUEAR Y QUEMAR CUALQUIER LUGAR que cometiére el delito [...]».*⁸

Tot plegat no era sinó una mostra més dels darrers mesos d'una guerra que el país lliurava sense cap possibilitat d'èxit i que vivia els moments més violents per causa de la imposició d'una contribució exagerada per fer front a les despeses que la mateixa ocupació del país ocasionava. Va ser, doncs, aquesta pressió fiscal la causa d'un alçament de la pagesia que alguns caps militars encara resistents intentaven controlar i enquadrar, rebel·lió que va provocar una repressió militar encara més violenta. Dissortadament, com hem pogut comprovar en la segona part de l'article, els pobles del Montseny van patir amb intensitat aquesta realitat durant aquells anys 1713 i 1714, fins al final de la guerra.

NOTES

1. Citat per S. Albertí, *L'Onze de setembre*, pàg. 34.
2. Núria Sales, *Història de Catalunya*, vol. IV, pàg. 418.
3. Citat per Núria Sales a l'obra esmentada.
4. Archivo General de Simancas, *Estado*, llibre 413, f.3v., citat per J. M. Torras Ribé a *Felip V contra Catalunya*, pàg. 23.
5. Citat per Bacallar, *Comentarios de la guerra de España...*, pàg. 243-244.
6. Archivo Histórico Nacional, *Estado*, leg. 4444, citat per S. Sanpere i Miquel en *Fin de la nación catalana*, pàg. 301.
7. Citat per Castellví, *Narraciones históricas*.
8. Citat per M. Bruguera a *Historia del memorable sitio y...*, vol II, pàg. 69.

FONTS DOCUMENTALS

Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. (AHCB):

–Libro 1º de consultas de la Real Junta (1714-1715)

Biblioteca de Catalunya (BC):

–Manuscrit 421. CASTELLVÍ, Francisco de, *Narracions històriques*

–Manuscrit 173. *Annals Consulars de la ciutat de Barcelona...*

Arxiu Diocesà de Barcelona (ADB):

–Parròquia de Sant Pere de Vilamajor. Llibre d'òbits, anotacions 1695-1716

Arxiu Diocesà de Vic (ADV). Secció arxius parroquials:

–Parròquies de Santa Maria de Seva, Sant Martí del Brull, Sant Cristòfol de la Castanya, Sant Martí de Tagamanent, Sant Cebrià de la Mora: Llibres sacramentals

Parròquia de Sant Esteve de la Costa del Montseny:

–Llibre de baptismes i òbits (1714-1771)

–Delmes i temes varis (1700-1900)

Parròquia de Sant Martí de Sant Celoni:

–Llibre d'òbits 1707-1761

–Llibre de matrimonis (M 2). Anotacions 1711-1722

–Llibre de Baptismes (B 5). Anotacions 1711-1722

–Carpeta amb documentació diversa de la Universitat de Sant Celoni

---

BIBLIOGRAFIA

ALBERTÍ, Santiago. *L'onze de Setembre*. Albertí editor. Barcelona: 1977.

BACALLAR SANNA, Vicente. *Comentarios de la guerra de España, e historia de su Rey Felipe el Animoso*. BAE núm. 99. Madrid: 1957.

BALCELLS, Albert; DURÁN, Eulàlia; SALES, Núria. *Història dels Països Catalans/2*. Edhasa, 1980-1981.

BELSOLELL DE LA TORRE, Francisco. *Memòries. La guerra de Successió vista des d'Arenys de Munt. Testimoni dels anys 1713-1714*. Argentona: 1981.

BRUGUERA, Mateo. *Historia del memorable sitio y bloqueo de Barcelona y heroica defensa de los fueros y privilegios de Cataluña de 1713 y 1714*. 2 vol. Barcelona: 1871-1872.

BRUNQUER, Esteve G. *Ceremonial dels Magnífichs Consellers y Regiment de la ciutat de Barcelona*. 5 vol. Barcelona: 1912.

CASTELLVÍ Y OBANDO, Francisco de. *Narracions històriques*. 3 vol. Madrid: 1997-2002.

Manual de Novells Ardots. Dietari del Antich Consell Barceloní. Vol. XXIII i XXVIII. Barcelona: 1970-1975.

ILLA, Joan. *Arbúcies, del feudalisme a l'Edat Moderna*. Llibres del Segle. Col·lecció Montsolí (Museu Etnològic del Montseny, La Gabella), 2003.

JUNYENT, Eduard. *La ciutat de Vic i la seva història*. Curial, 1980.

MERCADER RIBA, Joan. *Els capitans generals. El segle XVIII*. Biografies Catalanes, volum X. Editorial Vicens Vives. Barcelona: 1957

PLADEVALL FONT, Antoni. *Osona i el Ripollès*. Gran Geografia Comarcal de Catalunya. Barcelona: 1981.